

UPLYNULO 90 LET OD VYDÁNÍ SLAVNÉ EMISE „TGM 1920“

V periodiku *Merkur Revue* bylo již několikrát rozsáhle vzpomenu jubileí významných a oblíbených čs. emisí, proslulých svým vynikajícím výtvarným i technickým provedením. Připomeňme z minulých ročníků MR „Praha – Tatry 1926“, „Jubilejí 1928“, „Zborov 1937“, „Bratislava 1937“, „Letecké 1946“, „Komenský 1957“, „Umění 1966“ atd. Proto je logické, že nemůžeme pominout i další významná jubilea. Dnes na studii tohoto druhu navazujeme popisem emise, která zásadním způsobem posunula úroveň a pověst známkové tvorby mladého československého státu. **Filatelistický svět ji obecně zná pod stručným označením „TGM 1920“.** Vzhledem k významu emise a obsáhlému existujícímu materiálu, který se jí všestranně dotýká, je tato studie rozvržena na několik pokračování. Protože všechny tři hodnoty emise byly brzy po vydání použity ještě ke dvěma přetiskovým vydáním („SO 1920“ a „Červený kříž 1920“), věnujeme poslední pokračování studie ještě stručnému popisu těchto emisí.

V den 70. narozenin prvního prezidenta ČSR T. G. Masaryka 7. března 1920 vydalo Ministerstvo pošt a telegrafů ČSR (dále jen MPT) **novou emisí poštovních známek dvou nejvyšších hodnot 500 a 1000 h s portrétem prezidenta v bohatém dekorativním rámci (obr. 1).** Dalším důvodem vydání těchto známek kromě připomenutí vzácného jubilea hlavy státu byla náhrada dosavadních výplatních známek 500 a 1000 h emise „Hradčany“, považované přece jen za dočasnou a nedokonalou, známkami kvalitnějšími a výrazně reprezentativnějšími. Portrét vrcholného představitele státu byl v souladu s tehdy velmi obvyklou praxí řady evropských i zámořských zemí obrazem nejlépe a nejdůstojněji reprezentujícím mladý československý stát.

Vydání emise bylo oznámeno až 10. března 1920 v oficiálním textu MPT, uvedeném ve „Věstníku ministerstva pošt a telegrafů“ (dále jen VMPT) z téhož dne. Toto oznámení zní (cit. dobově znění!):

„Vydání nových výplatních známek 500 a 1000 haléřových.“

Dne 7. března 1920 byly dány do oběhu dvě nové výplatní známky s obrazem Masaryka, a to: **500 haléřová** v barvě tmavomodré (!; pozn. aut.) na křídovém papíře, světle šedě zbarveném, a **1000 haléřová** v barvě tmavohnědé na křídovém papíře, světle hnědě zbarveném, v listech po 100 kusech.

Obě známky jsou stejně velké, plocha kresby měří 23 mm šířky a 32 mm výšky. Kresba pochází od prof. Maxe Švabinského. Rytinu do mědi provedl rytec Eduard Karel. Jména obou umělců jsou vyznačena v drobném písmu vlevo a vpravo pod dolejšími okrajem rámce kresby. Známký jsou zoubkovány. Tisk proveden z galvana akciovou grafickou společností „Unie“ v Praze. Kromě těchto dvou známek poštovní správa zamýšlí vydati později ještě jednu výplatní známku menší hodnoty s obrazem prezidenta Masaryka“.

K tomuto oznámení je ovšem třeba připojit několik poznámek, upřesňujících a opravujících tento doslovně citovaný text. Především **hodnota 500 h nebyla vytištěna v barvě tmavomodré (!), nýbrž v barvě šedé** či dokonce šedočerné. Použitý křídový papír **nebyl zbarvený**, nýbrž byl před vlastním tiskem obrazové části známek zřejmě **litografií barevně potištěn** (opatřen podtiskem) šedou event. světlehnědou barvou. Nesprávné je tvrzení o Karlově rytině do **mědi**, což bylo zřejmě dáno skutečností, že mědiryt se v oné době poměrně hojně používal (ještě od dob Rakouska-Uherska). Ve skutečnosti šlo o **ocelorytinu**, což bylo v souladu s představou

Obr. 1 Oficiálně vydaná perforovaná emise „TGM 1920“ (vč. 125 h ultramarin)

Obr. 2 Nevydané střihané „TGM 1920“ se širokými dolními okraji archů .

Švabinského o nejmodernějším a nejdokonalejším tisku těchto exkluzivních známek, tj. tisku z hloubky z ocelových desek. Jak dnes dobře víme, šlo také o tisky, nejlépe vzdorující pokusům o padělání ke škodě pošty, které snad mohlo být předpokládáno u těchto vysokých hodnot (nezapomeňme, že k padělání vysokých hodnot „Hradčan“ 100, 200 a 300 h ke škodě pošty skutečně došlo – tzv. vejprtské padělký). Karlova ocelorytina byla vynikajícím grafickým dílem, jak dokládají **ocelotiskové zkusmé tisky.** Přesto existují i vzácně se vyskytující zkusmé tisky **měditiskové.**

Rovněž datum vydání známek, uvedené v citovaném oznámení, nemuselo být přesné, neboť v jiném tisku MPT, označeném „Přehled poštovních známek“, se rozporně uvádělo, že tyto známky byly vydány již 21. ledna 1920 (!). Na poštách však v mezidobí mezi oběma daty nové známky prokazatelně nebyly a jejich použití v této době není doloženo. Naopak je téměř jisté, že v té době byly známky již vytištěny (alespoň většina nákladu) a připraveny k expedici na poštovní úřady. Důvod prodlevy až do 7. března spatřují někteří vykladači poštovní historie oněch let v oficiálním očekávání Masarykových narozenin (což není nelogické).

Poslední zmínka v citovaném oznámení o pozdějším vydání nižší hodnoty známky se stejným portrétem došla naplnění velmi záhy **vydáním hodnoty 125 h modré** (rovněž obr. 1) dne 23. 9. 1920. Na rozdíl od předchozích hodnot 500 a 1000 h, provedených knihtiskem z galvan, byla tato známka vytištěna běžným knihtiskem, a to na bílém obyčejném papíře. Svým vzhledem je mnohem méně reprezentativní než předchozí, tisk je méně dokonalý, v pravém dolním rohu chybí jméno rytce Karla. Tisková deska byla totiž vyrobena sice podle stejné kresby, avšak fotochemicky, bez účasti rytce. Proto je známka v nuancích kresby a jejích šrafur značně odlišná a jakoby primitivnější než obě předchůdkyně. Rozměr obrazu je rovněž 23 x 32 mm.

Vraťme se však k prvním dvěma hodnotám emise. Návrh vypracoval na přímou objednávku prof. Švabinský velmi precizně jako **kresbu tuší, jejíž rozměry byly 21,5 x 29,5 cm**, tj. lineárně cca 9x větší než konečné rozměry obrazu známky. Portrét autor nevypracovával speciálně, nýbrž použil svůj nedávno vytvořený dřevoryt oficiálně připravovaného obrazu prezidenta, a to postavy opírající se levou rukou o stůl a s tváří hledící vpravo. Z tohoto obrazu použil autor pouze portrét, zapracovaný do oválu s bohatě zdobeným rámcem, komponovaným z rozvilin a plodů, s vinnou révou a s kukuřičným